

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Природничо-географічний факультет

Кафедра загальної та регіональної географії

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан природничо-географічного факультету

Л.П. Міронець

« 29 » серпня 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Загальне землезнавство

галузь знань: 01 Освіта

спеціальність: 014 Середня освіта (Географія)

освітньо-професійна програма: Середня освіта (Географія. Біологія та здоров'я людини)

мова навчання: українська

Погоджено науково-методичною комісією природничо-географічного факультету «29» серпня 2024 р.

Голова _____

(Міронець Л.П., к.пед.н, доцент)

Розробник: Корнус Анатолій Олександрович кандидат географічних наук, доцент кафедри загальної та регіональної географії

Робоча програма розглянута на засіданні кафедри загальної та регіональної географії
Протокол № 1 від 29 серпня 2024 року.

Завідувач кафедри

Корнус О.Г., канд. геогр. наук, доцент

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'O.G. Kurnus', is written over a horizontal line. The signature is stylized and cursive.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	бакалавр	Обов'язкова	
		Рік підготовки:	
2-й		-й	
Семестр			
4-й		-й	
Лекції			
28 год.		год.	
Практичні, семінарські			
год.		год.	
Лабораторні			
30 год.		год.	
Самостійна робота			
90 год.		год.	
Консультації:			
2 год.	год.		
Загальна кількість годин – 150	Вид контролю: залік		

2. Мета вивчення навчальної дисципліни

Метою навчального курсу „Загальне землезнавство” є формування наукового світогляду майбутнього географа; з'ясування властивостей та закономірностей функціонування географічної оболонки як планетарного природного комплексу, усвідомлення будови Всесвіту й місця у ньому Землі та Сонячної системи, оцінка ролі і значення біосфери у географічній оболонці; вироблення і закріплення розуміння природного середовища, як цілісної матеріальної системи, компоненти якої знаходяться у постійному розвитку і взаємодії.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні оволодіти наступними **програмними компетентностями**:

ЗК2. Здатність до міжособистісної взаємодії, роботи в команді, спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня (соціальна компетентність).

ЗК5. Здатність до генерування нових ідей, виявлення та розв'язання проблем, ініціативності та підприємливості (підприємницька компетентність).

ЗК7. Знання й розуміння предметної області та професійної діяльності.

СК3. Інформаційно-цифрова компетентність. Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію з географії і біології та основ здоров'я, використовувати її для укладання географічних карт, проведення практичних та лабораторних робіт, оперувати нею у професійній діяльності; використовувати цифрові технології в освітньому процесі з географії і біології та основ здоров'я.

СК11. Організаційна компетентність. Здатність організувати процес навчання з географії і біології та основ здоров'я, виховання і розвитку учнів; організувати різні види і форми навчальної та пізнавальної діяльності учнів у відповідності до нормативних вимог, правил і рекомендацій.

СК 14. Здатність доцільно і критично використовувати географічні поняття, концепції, парадигми, теорії, ідеї, принципи для пояснення письмовими, усними та візуальними засобами географічних явищ і процесів на різних просторових рівнях (глобальному, регіональному, державному, локальному).

СК16. Здатність пояснювати закономірності територіальної організації суспільного виробництва, просторових процесів і форм організації життя людей, встановлювати роль і місце України у сучасному світі в контексті географічних чинників її розвитку, аналізувати й пояснювати особливості геопросторової організації природи, населення і господарства регіону, України та регіонів світу.

Методи навчання: частково-пошуковий; інтерактивні (дистанційні освітні технології, презентація); практичні методи навчання (лабораторна робота).

3. Передумови для вивчення дисципліни

Передумовою для вивчення дисципліни є оволодіння ОК 2.9, 2.11, 2.14. Вивчення дисципліни передбачає дотримання положень Кодексу академічної доброчесності СумДПУ імені А.С.Макаренка.

4. Результати навчання за дисципліною

ПРН5. Демонструє знання основ фундаментальних і прикладних наук (відповідно до предметної спеціальності), оперує базовими категоріями та поняттями предметної області спеціальності.

ПРН6. Застосовує сучасні інформаційно-комунікаційні та цифрові технології у професійній діяльності; демонструє володіння сучасними технологіями пошуку наукової інформації для самоосвіти та застосування її у професійній діяльності.

ПРН11. Описує основні механізми функціонування природних і суспільних територіальних комплексів, окремих їхніх компонентів, класифікує зв'язки й залежності між компонентами, знає причини, перебіг і наслідки процесів, що відбуваються в них.

ПРН14. Характеризує і оцінює природні умови і ресурси, населення та господарство України та регіонів світу; знає і розуміє географічні особливості свого адміністративного регіону; розуміє глобальні та локальні суспільно-географічні процеси, вміє складати характеристики секторів і галузей світового та національного господарства.

5. Критерії оцінювання результатів навчання

Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90-100	студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом із загального землезнавства, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань, вільно самостійно та аргументовано користується теоретичними знаннями та отриманим практичним досвідом глибоко і міцно засвоїв програмний матеріал. Прогнозує і передбачає подальший хід явища, описує можливі наслідки, результати, що випливають з наявних даних. При цьому студент не має утруднень при відповідях на видозмінені завдання, вільно справляється із класифікаціями, типологіями та іншими видами застосування знань, показує знайомство з монографічною літературою, правильно обґрунтовує прийняті рішення, володіє різнобічними навичками і прийомами виконання лабораторних робіт, володіє в повному обсязі специфічним поняттєво-термінологічним апаратом загального землезнавства.
82-89	твердо знає програмний матеріал, грамотно й по суті викладає його; не допускає суттєвих неточностей у відповідях на питання, правильно застосовує теоретичні положення загального землезнавства при вирішенні практичних задач, впевнено володіє необхідними навичками і прийомами їх виконання, коректно встановлює причинно-наслідкові зв'язки у географічній оболонці.
74-81	знає програмний матеріал, грамотно й по суті викладає його, але допускає деякі неточності під час відповіді; правильно застосовує теоретичні положення загального землезнавства при виконанні лабораторних робіт, володіє необхідними навичками і прийомами їх виконання. Самостійно відтворює знання з елементами перетворення. Застосовує їх у видозмінений, але близькій до типової ситуації, однак потребує допомоги викладача. Дає свою власну інтерпретацію матеріалу (пояснення, короткий виклад). Уміє встановлювати причинно-наслідкові зв'язки.
64-73	має знання лише основного матеріалу загального землезнавства, але не засвоїв його окремих деталей, допускає неточності, недостатньо правильні формулювання, порушення послідовності у викладі програмного матеріалу і відчуває утруднення при виконанні лабораторних робіт і розв'язанні задач.
60-63	самостійно відтворює інформацію із загального землезнавства та застосовує її у типовій ситуації, але при цьому виявляє невпевненість у своїх діях. На основі фактів робить висновки, але за допомогою викладача, намагається зробити звіт про виконані дії.
35-59	не знає більшої частини програмного матеріалу, допускає суттєві помилки; не володіє у достатньому обсязі поняттєво-термінологічним апаратом загального землезнавства; невпевнено, із помилками виконує практичні завдання; не вміє наводити приклади із життя та встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; відтворює інформацію лише на основі зовнішньої підказки.
1-34	має загальне уявлення про загальне землезнавство, знання програмного матеріалу носить фрагментарний характер, відповіді на запитання дає «так» чи «ні».

Розподіл балів, які отримують студенти для заліку

Поточний контроль														Разом	Загальна сума
РОЗДІЛ 1							РОЗДІЛ 2								
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	K1	T8	T9	T10	T11	T12	K2	60	100
5	5	5	5	5	5	5		5	5	5	5	5			
Самостійна робота															
2	2	2	2	2	2	2	8	2	2	2	2	2	8	40	

T1, T2 ... T10 – теми розділів; K1-K2 – контрольні роботи.

Згідно Положення «Про порядок визнання результатів навчання у неформальній та/або інформальній освіті у Сумському державному педагогічному університеті імені А.С.Макаренка» від 27.04.2020 р., можливе зарахування результатів навчання з окремої теми/тем, розділу, індивідуального завдання (контрольної роботи) чи дисципліни в цілому, здобутих за цими видами освіти. Обсяг зарахування в годинах/кредитах ECTS визначається згідно переліку компетентностей і результатів навчання, передбачених даною робочою програмою. Зарахування результатів навчання, здобутих у неформальній та/або інформальній освіті, здійснюється у відповідності до пунктів 3.6-3.9 названого Положення.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для іспиту, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

6. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами та формами оцінювання є: поточний та підсумковий контроль, що проводяться відповідно до вимог Положення «Про порядок оцінювання знань студентів у Європейській кредитно-трансферній системі (ЄКТС) організації освітнього процесу», затвердженого вченою Радою СумДПУ імені А.С.Макаренка (протокол №7 від

23.02.2015).

Методами формативного оцінювання є: усне опитування та коментарі викладача за його результатами, обговорення та самокорекція виконаної роботи студентами. Сумативне оцінювання включає оцінки за виконання лабораторних робіт, письмове тестування за результатами вивчення тем (поточний контроль), оцінка за результатами виконання самостійної роботи. Оцінювання знань здобувачів освіти охоплює усі теми, які передбачені робочою програмою навчальної дисципліни. Загальна оцінка з дисципліни складається з оцінок, які студент отримує за виконання практичних занять, поточних тестових контролів (загалом 60 балів) та оцінку за результатами виконання самостійної роботи – 40 балів.

7. Програма навчальної дисципліни

7.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

РОЗДІЛ 1. БІОСФЕРА. ГЕОГРАФІЧНА ОБОЛОНКА. ГЕОГРАФІЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ І СУСПІЛЬСТВО

Тема 1. Поняття про біосферу.

Межі, склад і структура біосфери. Біологічний кругообіг речовини і енергії, ланцюги живлення. Біомаса, біологічна продукція і продуктивність. Географічні закономірності розподілу біомаси.

Тема 2. Угрупування організмів.

Біоценоз як сукупність фіто-, зоо- та мікробіоценозу. Склад та характеристики біоценозів. Біогеоценоз. Біотоп. **Тема 3. Походження біосфери.**

Креаціонізм та гіпотеза спонтанного зародження. Теорія стаціонарного стану. Пенаспермія та біохімічна еволюція, як провідні гіпотези походження життя. **Тема**

4. Поняття про географічну оболонку.

Географічна оболонка як об'єкт загального землезнавства. Межі та склад географічної оболонки, основні підходи до їх визначення. Етапи становлення географічної оболонки.

Тема 5. Головні закономірності географічної оболонки.

Властивості географічної оболонки (цілісність, емерджентність, ритмічність, зональність, вертикальна поясність, азональність, полярна асиметрія та інші). Диференціація географічної оболонки. Природні компоненти та комплекси. Фізикогеографічне районування. **Тема 6. Диференціація географічної оболонки.**

Природні комплекси, їх типологія і класифікація. Фізико-географічне районування, зональні та азональні підходи до районування. Ландшафт і його морфологічна структура.

Тема 7. Географічне середовище і суспільство.

Географічний детермінізм та нігілізм. Взаємодія людини і природи, антропогенні ландшафти та їх класифікація.

РОЗДІЛ 2. ЗЕМЛЯ У ВСЕСВІТІ

Тема 8. Земля у Всесвіті.

Поняття Всесвіту, його будова, структура та властивості. Докази розширення Всесвіту. Еволюція Всесвіту. Зорі, галактики та інші космічні тіла у Всесвіті.

Тема 9. Сонце і Сонячна система.

Будова Сонячної системи та гіпотези її походження. Планети земної групи, планети-гіганти, інші космічні тіла у Сонячній системі. Сонячно-земні зв'язки. **Тема 10. Осьове обертання Землі та його наслідки.**

Параметри осьового обертання та його наслідки. Фігура Землі. Сила Коріоліса. Гравітаційне поле Землі та його варіації. **Тема**

11. Відлік часу.

Доба і час як наслідки осьового обертання Землі. Відлік часу. Час місцевий, поясний, літній **Тема 12. Геофізичні поля Землі.**

Магнітне поле Землі, характеристики магнітного поля. Магнітосфера Землі. Електричне і теплове поля Землі.

7.2. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма					Заочна форма						
	Усього	у тому числі				Самост.р.	Усього	у тому числі				Самост.р.
		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.			Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	
РОЗДІЛ I. Біосфера. Географічна оболонка. Географічне середовище і суспільство												
Тема 1. Поняття про біосферу	12	2		2		8						
Тема 2. Угруповання організмів	12	2		2		8						
Тема 3. Походження біосфери	12	2		2		8						
Тема 4. Поняття про географічну оболонку	14	4		2		8						
Тема 5. Головні закономірності географічної оболонки	12	2		2		8						
Тема 6. Диференціація географічної оболонки	12	2		2		8						
Тема 7. Географічне середовище і суспільство	12	2		2		8						
<i>Усього</i>	86	16		14		56						
РОЗДІЛ II. Земля у Всесвіті												
Тема 8. Земля у Всесвіті	12	2		2		8						
Тема 9. Сонце і Сонячна система	12	2		2		8						
Тема 10. Осьове обертання Землі	18	4		6	2	6						
Тема 11. Відлік часу	12	2		4		6						
Тема 12. Геофізичні поля Землі	10	2		2		6						
<i>Усього</i>	64	12		16	2	34						
Усього годин	150	28		30	2	90						

Теми практичних занять Виконання практичних робіт даною робочою програмою не передбачено.

Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Межі, склад та будова біосфери	2	
2	Біологічний колообіг. Біологічні угруповання	2	
3	Харчові ланцюги, їх аналіз і моделювання	2	
4	Географічна оболонка, її межі та компоненти. Етапи розвитку географічної оболонки.	2	
5	Закономірності географічної оболонки	2	
6	Диференціація географічної оболонки. Природні комплекси.	2	
7	Сучасні глобальні геоекологічні проблеми	2	
8	Всесвіт. Будова та походження Всесвіту	2	
9	Сонячна система та місце у ній Землі	2	
10	Осьове обертання Землі та його наслідки	6	
11	Відлік часу	4	
12	Гравітаційне та геомагнітне поля Землі	2	
	Усього	30	

Теми практичних занять Виконання практичних робіт даною робочою програмою не передбачено.

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні

1. Методичні розробки практичних занять з дисципліни «Загальне землезнавство М. 1. Метеорологія і кліматологія з навчальною практикою» (для студентів I курсу природничо-географічного факультету) / Уклад.: В. М. Іванова., Т. О. Сапун. Мелітополь:

МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2018. 80 с.

http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/4733/1/%D0%86%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%92%D0%9C_%D0%A1%D0%B0%D0%BF%D1%83%D0%BD%20%D0%A2%D0%9E_%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%B5%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F.pdf

2. Худоба В.В. Географічна оболонка Землі та антропогенний вплив на її складові: лекція. – Львів: ЛДУФК, 2019.

<http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/23610>

3. Jeremy Patrich MA. Physical geography. Editor: Trudi Radtke. Version 1. 2020. 295 p.

<https://open.umn.edu/opentextbooks/textbooks/physical-geography>

Додаткові

1. Балан Г. К., Селезньова Л. В. Геофізика: Конспект лекцій. Одеса: Одеський державний екологічний університет, 2009. 129 с.

http://eprints.library.odku.edu.ua/322/1/BalanAK_SeleznevaLV_Geophizika_KL_2009.PDF

2. Корнус А. О. Загальне землезнавство: Методичні вказівки до проведення лабораторних робіт та виконання самостійної роботи студентів. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 24 с.

https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/9290/1/Kornus_ZZ.pdf 3. Мащенко О. М. Загальне землезнавство з основами теорії фізичної географії: навчально-методичний посібник для студентів спеціалізації: 014.07 Середня освіта (Географія). Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2016. 106 с.

<http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/9083/1/%D0%97%D0%95%D0%9C%D0%9B%D0%95%D0%97%D0%9D%D0%90%D0%92%D0%A1%D0%A2%D0%92%D0%9E.pdf>

4. Загальне землезнавство: Методичні рекомендації до практичних занять / М. М. Мельнійчук, Ю. В. Білецький. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2010. 112 с.

http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/1382/3/Zag_zemlezn_prakt_turyzm.pdf 5.

Мащенко О. М. Загальне землезнавство: Навчальний посібник. Полтава: ПДПУ, 2010. 73 с.

<http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/7376/1/%D0%97%D0%B5%D0%BC%D0%BB%D0%B5%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE.pdf>

6. Мельнійчук М. М., Білецький Ю. В. Загальне землезнавство: Методичні рекомендації до практичних занять для студентів географічного факультету напряму підготовки 6.040104 – “Географія”. Луцьк, 2010. 112 с.

http://194.44.187.5/bitstream/123456789/1385/3/Zag_zemlezn_prakt_geograf.pdf

7. Олійник Я. Б., Федорищак Р. П., Шищенко П. Г. Загальне землезнавство: Навч. посіб. К.: Знання-Прес, 2003. 247 с.

8. Савчук Р. І. Загальне землезнавство з основами краєзнавства. Практикум. Суми: Університетська книга, 2009. 184 с.

Інформаційні ресурси

1. Дистанційний курс на платформі Moodle – <https://dl.sspu.edu.ua/course/view.php?id=199>

2. Загальне землезнавство – Географічний портал: [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.geosite.com.ua>

3. Загальне землезнавство – інформаційний ресурс присвячений географічній науці : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.geografica.net.ua>

4. <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/7376/1> [Землезнавство.pdf](#)
Мащенко О. М. Загальне землезнавство: Навчальний посібник

5. <https://textbook.com.ua/geografiya/1473445587> Олійник Я. Б., Федорищак Р. П., Шищенко П.Г. Загальне землезнавство: Навч. посіб.

8. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

- мультимедійний комплекс;
- підручники та навчальні посібники, зазначені у списку літератури, електронний каталог бібліотеки Сумського державного педагогічного університету, інституційний репозитраї eSSPUiR;
- відеоматеріали по темам курсу;

- ілюстративні матеріали (структурно-логічні схеми, таблиці).